

Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy

Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov (International Federation of Social Workers, skr. IFSW)

Medzinárodná asociácia škôl sociálnej práce (International Association of Schools of Social Work, skr. IASSW)

1. Úvod

Etické povedomie je zásadnou súčasťou profesionálnej činnosti sociálnych pracovníkov. Ich schopnosť a záväzok k etickému konaniu je základným aspektom kvality ponúkanej služby pre tých, ktorí užívajú služby sociálnej práce. Účelom práce IASSW a IFSW ohľadom etiky je podpora etickej diskusie a reflexie v svojich členských organizáciách, medzi poskytovateľmi sociálnych služieb v členských krajinách, ako aj v školách sociálnej práce a medzi študentmi sociálnej práce. Niektoré etické výzvy a problémy, ktorým čelia sociálni pracovníci, sú špecifické pre jednotlivé krajiny, iné sú spoločné. Zostavením úrovne všeobecných princípov chcú spoločné vyhlásenia IASSW a IFSW upriamiť pozornosť sociálnych pracovníkov po celom svete na to, aby reflektovali výzvy a dilemy, s ktorými sa stretávajú, a aby robili eticky podložené rozhodnutia o tom ako konať v každom jednotlivom prípade. Niektoré z týchto problémových oblastí zahŕňajú:

- skutočnosť, že lojalita sociálnych pracovníkov sa často nachádza v strede konfliktu záujmov;
- skutočnosť, že úloha sociálnych pracovníkov je zároveň pomáhajúca aj kontrolujúca;
- konflikty medzi povinnosťou sociálnych pracovníkov chrániť záujem ľudí s ktorými pracujú a požiadavky spoločnosti na efektivitu a prospešnosť;
- skutočnosť, že zdroje v spoločnosti sú limitované.

Tento dokument začína definíciou sociálnej práce, ktorú samostatne prijali IFSW a IASSW na svojich príslušných generálnych zhromaždeniach v Montreale v júli 2000, a potom spoločne v Kodani v máji 2001 (2. oddiel). Táto definícia dáva dôraz na princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti. Ďalší oddiel (3) odkazuje na rôzne deklarácie a dohovory o ľudských právach, ktoré sú dôležité pre sociálnu prácu. Nasleduje vyhlásenie všeobecných etických princípov patriacich k dvom širším oblastiam – ľudským právam a dôstojnosti a sociálnej spravodlivosti (4. oddiel). V poslednom oddiele sú uvedené niektoré základné rady o etickom vykonávaní sociálnej práce. Tu sa predpokladá, že budú ďalej rozpracované členskými organizáciami IFSW a IASSW do rozličných etických kódexov, noriem a smerníc.

2. Definícia sociálnej práce

Profesia sociálna práca presadzuje sociálnu zmenu, riešenie problémov v ľudských vzťahoch, ako aj posilnenie a oslobodenie ľudí k zlepšeniu ich prosperity. Využívajúc teórie ľudského správania a sociálnych systémov zasahuje sociálna práca v oblastiach, kde dochádza k interakcii ľudí s ich prostredím. Princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti sú pre sociálnu prácu zásadné.

3. Medzinárodné dohovory

Medzinárodné deklarácie a dohovory o ľudských právach sformulovali obecné štandardy a poukazujú na práva, ktoré sú prijaté globálnou komunitou. Dokumenty relevantné pre prax a vykonávanie sociálnej práce sú:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv;
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach;
- Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach;
- Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie;
- Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien;
- Dohovor o právach dieťaťa;
- Dohovor o domorodom a kmeňovom obyvateľstve v nezávislých krajinách (ILO konvencia 169).

4. Princípy

4.1. Ľudské práva a ľudská dôstojnosť

Sociálna práca je založená na rešpekte k hodnote a dôstojnosti všetkých ľudí a na právach, ktoré z toho vyplývajú. Sociálni pracovníci majú podporovať a chrániť fyzickú, psychickú, emocionálnu a duchovnú integritu a blaho každého človeka. To znamená:

1. Rešpektovanie práva na sebaurčenie – sociálni pracovníci majú rešpektovať a podporovať ľudské právo na uskutočňovanie vlastného výberu a rozhodnutí nezávisle na ich hodnotách a životných rozhodnutiach, za predpokladu, že to neohrozí práva a legitímne záujmy druhých.

2. Podporovať právo na spoluúčasť – sociálni pracovníci majú podporovať plné zapojenie sa a účasť ľudí, ktorí využívajú ich služby, takým spôsobom, aby mohli dosiahnuť zmocnenie vo všetkých aspektoch rozhodovania a konania, ktoré zasahujú ich život.

3. Jednať s každým človekom ako s celostnou bytosťou – sociálni pracovníci sa majú zaujímať o celého človeka vo vnútri rodiny, komunity, spoločenského a prirodzeného prostredia a majú usilovať o porozumenie všetkých aspektov života človeka.

4. Identifikovať a rozvinúť silné stránky – sociálni pracovníci majú upriamiť pozornosť na silné stránky jednotlivcov, skupín, komunít, a tak podporiť ich zmocnenie.

4.2. Sociálna spravodlivosť

Sociálni pracovníci majú zodpovednosť za podporu sociálnej spravodlivosti vo vzťahu k spoločnosti všeobecne i vo vzťahu k ľuďom, s ktorými pracujú. To znamená:

1. Čeliť negatívnej diskriminácii* – sociálni pracovníci majú zodpovednosť čeliť negatívnej diskriminácii na základe takých charakteristík, ako sú schopnosti, vek, kultúra, rod alebo pohlavie, rodinný stav, sociálno-ekonomické postavenie, politické názory, farba pleti, rasové alebo iné fyzické charakteristiky, sexuálna orientácia alebo duchovné presvedčenia.

** V niektorých krajinách sa používa pojem „diskriminácia“ namiesto „negatívnej diskriminácie“. Slovo „negatívna“ je tu použité, pretože v niektorých krajinách sa používa aj pojem „pozitívna diskriminácia“. Táto je známa aj ako „schvaľujúce konanie“. Pozitívnu diskrimináciu alebo schvaľujúcim konaním sa myslia pozitívne kroky za účelom nápravy historickej diskriminácie voči skupinám vymenovaným vyššie (4.2.1).*

2. Uznať rôznorodosť – sociálni pracovníci majú rozpoznať a rešpektovať etnickú a kultúrnu rôznorodosť v spoločnostiach, kde pracujú, berúc pri tom v úvahu individuálne, skupinové a komunitné odlišnosti.

3. Spravodlivo distribuovať zdroje – sociálni pracovníci majú zaistiť, aby zdroje, ktoré majú k dispozícii, boli distribuované spravodlivo, podľa potrieb.

4. Čeliť nespravodlivej politike a praktikám – sociálni pracovníci majú povinnosť upozorňovať svojich zamestnávateľov, zákonodarcov, politikov a celú verejnosť na situácie, kde sú neadekvátne zdroje, alebo keď distribuovanie zdrojov, politika a praktiky sú utlačujúce, nespravodlivé alebo škodlivé.

5. Solidárne pracovať – sociálni pracovníci majú povinnosť čeliť sociálnym podmienkam, ktoré prispievajú k sociálnemu vylúčeniu, stigmatizácii alebo útlaku, a pracovať smerom k inkluzívnej spoločnosti.

5. Profesionálne správanie

Národné členské organizácie IFSW a IASSW majú zodpovednosť za rozvíjanie a pravidelné aktualizovanie svojich vlastných etických kódexov alebo etických smerníc tak, aby zodpovedali IFSW/IASSW princípom. Národné organizácie majú takisto zodpovednosť za informovanie sociálnych pracovníkov a škôl sociálnej práce o týchto kódexoch a smerniciach. Sociálni pracovníci by mali konať v súlade s etickým kódexom alebo podľa smerníc platných v ich krajine. Tieto budú zvyčajne obsahovať detailnejšie

pravidlá v etickej praxi špecifické k národnému kontextu. Všeobecné smernice pre profesionálne správanie sa týkajú nasledovného:

1. Od sociálnych pracovníkov sa očakáva, že budú rozvíjať a udržiavať požadované zručnosti a znalosti v oblasti svojej práce.
2. Sociálni pracovníci nedopustia, aby ich zručnosti boli využité k nehumánnym účelom, akými sú mučenie alebo terorizmus.
3. Sociálni pracovníci sa majú správať bezúhonne. To zahŕňa nezneužívanie vzťahu dôvery s ľuďmi, ktorí užívajú ich služby, rozpoznávanie hraníc medzi osobným a profesionálnym životom a nezneužívanie svojho postavenia pre osobné obohatenie alebo zisk.
4. Sociálni pracovníci majú jednať s ľuďmi, ktorí užívajú ich služby s účasťou, empatiou a starostlivosťou.
5. Sociálni pracovníci nepodriaďujú potreby a záujmy ľudí, ktorí užívajú ich služby, svojim vlastným potrebám a záujmom.
6. Sociálni pracovníci majú povinnosť vykonať nevyhnutné kroky v profesionálnej a osobnej starostlivosti o seba na pracovisku i v spoločnosti, aby boli schopní poskytovať zodpovedajúce služby.
7. Sociálni pracovníci majú zachovávať dôvernosť informácií o ľuďoch, ktorí užívajú ich služby. Výnimky môžu byť odôvodnené len na základe vyššej etickej požiadavky (akou je napr. ochrana života).
8. Sociálni pracovníci vyžadujú uznanie toho, že sú zodpovední za svoje správanie vzhľadom k užívateľom služieb, ale aj k ľuďom s ktorými pracujú, kolegom, zamestnávateľom, profesionálnej asociácii a zákonom, a že tieto zodpovednosti môžu byť vo vzájomnom konflikte.
9. Sociálni pracovníci majú byť ochotní spolupracovať so školami sociálnej práce, aby podporili študentov sociálnej práce pri získavaní kvalitného praktického výcviku a aktuálnych praktických znalostí.
10. Sociálni pracovníci majú podporovať a angažovať sa do etických diskusií so svojimi spolupracovníkmi a zamestnávateľmi a sú zodpovední za to, že ich rozhodnutia budú eticky podložené.
11. Sociálni pracovníci majú byť pripravení uviesť dôvody svojich rozhodnutí založených na etickom rozvažovaní a sú zodpovední za svoje voľby a konania.
12. Sociálni pracovníci majú pracovať na vytváraní takých podmienok v svojich zamestnávateľských organizáciách i v svojej krajine, aby princípy tohto vyhlásenia a ich vlastný národný kódex (ak je platný) boli diskutované, zhodnocované a presadzované.

Dokument „Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy“ bol prijatý na generálnych zhromaždeniach Medzinárodnej federácie sociálnych pracovníkov a Medzinárodnej asociácie škôl sociálnej práce v Adelaide, Austrália, v októbri 2004.

Copyright © 2004 International Federation of Social Workers and International Association of Schools of Social Work, PO Box 6875, CH-3001 Bern, Switzerland

On-line text <http://www.ifsw.org/p38000398.html> [27.7. 2009]

Translation: PhDr. ThDr. Andrej Máteľ, PhD., St. Elizabeth University of Health and Social sciences in Bratislava